

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע "פרשת בהעלותך"

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות - לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

שציוהו הקב"ה, ומה העניין הגדול שעושים, מכך שלא שינה?

נביא בפניכם שש הסברים לדברי רש"י "מלמד שלא שינה":

א. כתב הגה"ק בעל "הנחמה לתורה" זי"ע, דהנה, בכל העשיות של ששת ימי בראשית נאמר "ויהי כן", ורק אצל עשיית האור שנברא ביום הראשון לא נאמר "ויהי כן", ולמה? אלא מסבירים חז"ל (הגינה יב' וכן מביאו רש"י בפר' בראשית) "ראהו שאינו כדאי להשתמש בו רשעים, והבדילו וגנוזו לצדיקים לעתיד לבוא". ולכן לא מוזכר ויהי כן, כי אותו האור שנברא באותו יום, לא נשאר, אלא נגנז. ומובא בספרי המקובלים: שאהרן בכוונת הדלקת המנורה, הצליח למשוך למנורה שבבית המקדש, את אותו האור שהיה גנוז מששת ימי בראשית...

ולפי הדברים האלה נבין היטב את דברי רש"י כאן לגבי הדלקת המנורה: "ויעש כן אהרן" - "כן" דווקא, כלומר, אהרן בכוונותיו הקדושות והנעלות האיר בבית המקדש את האור שהיה גנוז. נמצא שלא שינה את ה"כן", והוא כאילו נאמר אצל האור "ויהי כן", וזה ויעש כן - שלא שינה...

ועל פי זה מסביר בספר יודעי בינה את המנהג לומר בנוסח ההבדלה "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר" (אסתר ח. טז) "כן תהיה לנו". ופליאה היה תמיד בעיני על הבקשה הזאת, הלא אז בימי הפורים היה גם נסתר הכל על פי הטבע, ושם נגלה כבוד ה' הסתר דבר. ומה ראו על ככה לומר "כן תהיה לנו"? והלא אנו רוצים לראות את אורו של הגאולה אור עולם הגנוז לצדיקים? ועל פי האמור יובן דווקא מה שאנו אומרים בכרכת הבדלה "ליהודים היתה אורה" - אז בזמן אסתר היה גם נסתר, אבל אנו מבקשים לפני הקב"ה: "כן תהיה לנו" - יהי רצון שנזכה כבר לאור הגנוז, שיהיה ראוי לכתוב ויהי כן!...

ב. הגה"ק בעל השארית יעקב זי"ע מיישב כאן את דברי רש"י באופן מיוחד, וכך הוא מבאר: רש"י פירש את הפסוק "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" - שהקב"ה ציוה לצדד את כל הנרות כלפי הנר האמצעי, שלא יתפשט אורם, כדי שלא יאמרו לאורה הוא צריך.

והנה, מצינו בגמרא (מנחות פו.) "כתית למאור ולא כתית למנחות", כלומר: שהשמן שבו מדליקים את המנורה צריך להיות כתית, אך למנחות אין צריך שמן כתית.

ולכאורה יש לתמוה: איך לוקחים למנורה שמן כתית, והלא יאמרו לאורה הוא צריך? אלא, צריך לומר שסומכים על כך ששבעת הנרות יאירו כלפי הנר המערבי, שלא יתפשט אורם, ואם כן לא יוכלו לומר שלאורה הוא צריך. אולם לפי זה, יכול היה אהרן לכאורה לשנות במעשה המנורה ולעשות להיפך: לקחת כתית למנחות ולא כתית למאור, ולהראות בזה שלא לאורה הוא צריך. לו היה אהרן אכן נוהג כך, היה מרוויח גם שמן כתית למנחות, שהרי המנחות נאכלות לכהנים, וכן היה יכול להדליק את הנרות באופן שיתפשט אורם ולא יאירו רק לעבר הנר המערבי, ולמרות זאת לא יאמרו "לאורה הוא צריך", שהרי לקח כתית למנחות ולא למאור. ויכול היה אהרן להעלות על דעתו שהקב"ה לא יקפיד על כך שהוא משנה בשני הדברים, שהרי ממילא לא יכולים לומר "לאורה הוא צריך" ואילו לאהרן יש טובת הנאה משמן הכתית למנחות, ואם כן הרי זה בכלל "זה נהנה וזה לא חסר", כביכול. ובכל זאת, אהרן לא שינה, אלא עשה בדיוק כפי שנצטווה, ועל כך השתבחה!...

ג. מסופר על הרמ"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע שבשנה אחת עת הגיע "הג הסוכות", היה רבי לוי יצחק משתוקק ומצפה מתי תבוא כבר בוקר חג הראשון של סוכות שאז לקיים את מצוות נטילת ארבעה מינים, וכמה לילות קודם להג

וידבר ה' אל משה... דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ח, ב)

וכתב רש"י, למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי כשראה אהרן חנוכת הנשיאים, הלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכת המזבח לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, ומוסיף על כך המדרש (מד"ר טו. ו, תנחומא ה.ו.) שהקרבנות נוהגים רק בזמן שבת המקדש קיים, אבל הנרות קיימות לעולם.

ולכאורה צריך להבין: א. כמה הדלקת הנרות גדולה מהקרבנות? ב. מה כתוב במדרש שהקרבנות כל זמן שבת המקדש היה קיים, משא"כ הנרות קיימות לעולם, הלא גם הדלקת הנרות קיימת רק כשבית המקדש היה קיים? פירוש נפלא על כך, שמעתי מאת כ"ק מרן אדמו"ר ממזקל"ק שליט"א על פי דבריו הקדושים של ה"אור החיים" חק' זי"ע, על הפסוק (ויקרא א. ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'":

"אדם" - הכוונה הוא לאדם חשוב, כמוכא בזהר (תזריע מ"ה) "כי יקריב מכם" - כלומר שיקרב את אחיו בני ישראל אף את הפחותים שבעם, "קרבן לה'" - זהו הקרבן הכי גדול שאפשר להביא להקב"ה, ומה גם שאדם שזכה המקרב את אחיו, לא צריך להביא קרבן על הטאיו, כי אין לו הטאיו, כמאמר חז"ל (אבות פ"ה) "כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו". עד כאן דברי ה"אור החיים" הקדוש.

והנה ידועים דברי חז"ל (אבות פ"א, יב) שאהרן הכהן היה אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את חבריו ומקרבן לתורה, וע"י שאהב את חבריו הצליח להחזיר בעם ישראל תורה ומצוות.

והרי התורה נמשלה לנר כדכתיב (משלי ו, כג) "כי נר מצווה ותורה אור", וכמו כן הנשמה נמשלה לנר כדכתיב (משלי כ, כז) "נר ה' נשמת אדם". ולכן אהרן הכהן שקירב את עם ישראל לתורה ומצוות היה בבחינת מדליק ומטיב את הנרות - שהיה מדליק את נר התורה והמצוות שנשמתם של עם ישראל שהם בבחינת נר ה' נשמת אדם.

ועל פי זה יובן כמה גדולה הדלקת הנרות יותר מהקרבנות, ולמה הדלקת הנרות קיימות לעולם. כיוון שאהרן הכהן היה מדליק את אור התורה ומטיב את נשמתם של ישראל בכדי שיאירו באור התורה והמצוות, וכדברי האור החיים חק' שאדם שעוסק בקירוב עם ישראל לתורה ומצוות, אין חטא בא לידו ומשום כך לא צריך להביא קרבן, לכן הדלקת הנרות - כלומר הדלקת נר ה' נשמת אדם, קירוב עם ישראל לתורה ומצוות, גדולה יותר מהקרבנות, כיוון שהקרבנות באים לכפר, אבל אדם זה אין צריך כלל קרבן.

ובזה גם יובן דברי המדרש שהדלקת הנרות קיימת לעולם על אף שביהמ"ק לא קיים, כיוון שפעולת אהרן הכהן, והצדק האמיתי שבכל דור ודור שעוסק בהטבת הנרות - תיקון נשמות האדם לקרבם לתורה ומצוות, הם קיימים לעולם - בכל זמן ובכל דור ודור ואילו הקרבנות נוהגים רק בזמן שבת המקדש קיים.

ולכן גם אמר הקב"ה לאהרן הכהן "חייך, שלך גדולה משלהם!" - פעולתך, למעלה בשמים הוא הרבה משלהם, משום "שאתה מדליק ומטיב את הנרות" - מטיב את נשמתם של עם ישראל!...

וידבר ה' אל משה דבר אל אהרן בהעלותך את הנרות וכו', ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרותיה כאשר צוה ה' את משה (ח, ג)

להגיד שבחו של אהרן שלא שינה (רש"י). ורבים המפרשים שעמלו לפרש את דברי רש"י הללו. דהאם יעלה על הדעת שאהרן הכהן היה משנה ממה

לא יכל לישון מרוב התרגשות וצפיה לרגע המיועד. ואכן, כאשר הגיע בוקרו של יום הראשון דמויות, רץ מהרה לכיוון החדר בו עמד הארון שבתוכו היה מונח האתרוג ומרוב התרגשות והתלהבות, לא הכחין בדלת הזוכית של הארון, וכשניסה לקחת את האתרוג היא נשברה... והיו צדיקים שבאותו הדור אומרים: עכשיו מובן לנו היטב דברי רש"י – "מלמד שלא שינה", דאילו הרח"ק מברדיטשוב היה צריך להדליק את המנורה, או מרוב 'התרגשות', היה רועד ומתלהב, והיתה כל השמן שבמנורה נשפכת... אבל אהרן הכהן "לא שינה", הוא הצליח לבלום את התרגשותו והתלהבותו, ועשה את המצוה בהתלהבות פנימית ובאש עצורה בעצמותו ...

ומסופר על הרח"ק בעל ה"שפת אמת" מגור זי"ע, שכידוע כל ימיו עסק בתורה ובתפילה, וכמעט שלא יצא מחדרו. כאשר חלתה הרבנית, נסע עמה לוינה לדרוש ברופאים. החסידים ליווהו לתחנת הרכבת, וביקשו ממנו שיאמר להם דבר מה כדמי פרידה, אמר להם: "כל פעל ה' למענהו" (משלי, מז' ד), מכל דבר יש ללמוד לקח בעבודת ה'. מה סוד כוחה של הרכבת שקטר אחד מושך עשרות קרונות בני אלפי טון? אלא בקטר ישנו דוד רותח שמעלה קיטור, על ידי שעוצר רתיחתו בתוכו, עיזו יש לו כח עצום, לשאת עשרות קרונות. כן צריך להיות חסיד, שתבער בו אש ההתלהבות בפנים, וישמר שלא להוציאה חוצה, בכך יוכל לפעול גדולות בעבודת השי"ת...

ד. הרח"ק רבי מ"מ מקוצק זי"ע היה אומר: "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה – שלא שינה כלום, מדרך המצוה בפעם הראשונה, לא ביחסו ולא ברגשותיו, שבמשך ל"ט שנה שהדליק את המנורה מידי יום ביומו, לא נעשתה עליו העבודה לטוהר, מעין הרגל ושיגרה, אלא הרטט וההתלהבות של שעת ההדלקה הראשונה היו כל הזמן, בלי שינוי ...

ה. הרח"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע היה אומר: "להגיד שבחו של אהרן שלא שינה" – אף שהיה אהרן כהן גדול ובעל מדרגה גדולה מאד – "לא שינה" – לא היה ניכר בו שום שינוי ולא היה מתגאה במעמדו הרם, אלא התנהג בפשטות ובעניויות כאחד העם...

ו. הסברו הנפלא של הרח"ק בעל ה"קדושת ציון" מבאבוב זי"ע לפי המעשה שמובא בגמרא (בבא בתרא קסד): לגבי "שטר מקושר" שבא לפני רבי, (שטר מקושר הוא שטר מיוחד, שזמן כתיבתו אורך זמן רב. סדר כתיבת השטר הוא כך: כותבים שורה, ומשאירים שורה ריקה, מקפלים את השורה הכתובה על השורה הריקה, ותופרים. כותבים עוד שורה, ומשאירים עוד שורה ריקה, מקפלים את השורה הכתובה על השורה הריקה, ותופרים שוב. כך כל שורה ושורה). הסתכל בו רבי, ושאל, האם לא כתוב את הזמן בשטר? אמר לו רבי שמעון בנו, שמא בין קשריו של השטר מובלע הזמן, קרע רבי את הקשרים של השטר, ואכן ראה שם את הזמן. הסתכל רבי על פניו של בנו ברוגז, משום שהוא סבר שהוא כתב שטר זה, ורבי הקפיד על השטר הזה, משום שהזמן היה מובלע בין קשריו יותר מדי, ואף הוא עצמו טעה בו. אמר לו רבי שמעון בנו: לא אני כתבתיו אלא רבי יהודה חייטא כתבו. אמר לו רבי לבנו: "כלך מלשון הרע הזה", כלומר, הימנע מלשון הרע הזה.

מביאה שם הגמ' מיד עוד מעשה דומה: פעם היה רבי שמעון יושב לפני רבי-אביו, והיה מסים אחד מהמשתתפים שבתהלים. אמר לו רבי: כמה מיושר כתב זה! אמר לו רבי שמעון בנו: לא אני כתבתיו אלא יהודה חייטא כתבו. אמר לו רבי, "כלך מלשון הרע הזה", כלומר, המנע מלשון הרע הזה. שואלת שם הגמרא, "כשלמא התם" לגבי הסיפור הראשון לגבי שטר מקושר, שיש בזה לשון הרע, שכן רבי סבר שאין לעשות שטר כזה, מובן הדבר מדוע אמר לבנו, המנע מלשון הרע הזה, "אלא הכא" כאן, לגבי ספר התהילים, "מאי לשון הרע איכא" איזה לשון הרע יש באמרו שרבי יהודה חייטא כתבו, הלא הוא דיבר בשבחו של רבי יהודה. עונה הגמרא, גם שבה נחשב לפעמים ללשון הרע, משום הוראתו של רב דימי: לעולם אל יספר אדם בטובתו של חבירו יותר מדאי, שמתוך שמספר בטובתו, בא לידי סיפור רעתו. כי יכול להיות שאחד מהשומעים יאמר: הלא יש בידו מדה רעה פלונית.

וישראל שם המהרש"א זי"ע: הרי מצינו בכמה מקומות בגמרא שהיו משתבחין במדות ומעלת הצדיקים והחסידים, וכן הרמב"ם בפירוש המשניות (פ"ק דאבות) כתב, "דהדיבור האהוב הוא לשבח החשובים במעלתם". ומתוך דהפירוש כאן בדברי הגמרא, שמתוך טובתו זו בעצמה יבוא לידי גנות, כלומר, שמתוך שאמר בסיפור השני (לגבי ספר התהילים) יהודה חייטא כתבית, הוא היה מקיים את הלשון הרע של הסיפור הראשון

(לגבי גט מקושר). שגם זה יהודה חייטא כתב, משום שניכר שכתב אחד הוא, והיה גורם בכך לחדד ולהבדיל בין הדבר הטוב והדבר הרע שכתב, ובכזה אופן, אסור אכן לספר בטובתו של חבירו. אבל באופן אחר – מסיים המהרש"א מצוה לספר בטובתו של חבירו כמו שכתב הרמב"ם.

ועל פי זה מסביר הרח"ק בעל ה"קדושת ציון" מבאבוב זי"ע באופן נפלא את דברי רש"י: שהיה קשה לו על דברי הפסוק "ויעש כן אהרן", דהלא אסור לספר בטובתו של חבירו, ולמה סיפרה התורה שבחו של אהרן? ועל זה תירץ "להגיד שבחו של אהרן" כלומר, מצוה לספר בשבחו, שהרי "לא שינה", שאף פעם אחרת לא שינה ולא יבוא לידי גנותו, ובכזה אופן מצוה להגיד שבחו.

וידבר ה' אל משה לאמר. קח את הלויים מתוך בני ישראל (ה, ה-ו)

ביאר כאן הגה"ק בעל ה"חתם סופר" זי"ע את הפסוק בדרך רמו: דהנה ידוע, שעיקר עבודת הלויים בבית המקדש היתה שירה וזמרה, כמאמר הכתוב "והלויים המשוררים וכו' כמצללים ובנבלים וכינורות להלל ולהודות לה' וגו'" (דברי הימים ה.יב-יג). וכן היא בקשתנו בתפילת מוסף לשלוש רגלים: "הושב כהנים לעבודתם ולויים לשירים ולזמרים". וזו היא משמעות הפסוק כאן: "קח את הלויים" – חלקם של הלויים שהוא עבודת השיר, תמצאנו ברמז, "מתוך בני ישראל" – בתוך האות האמצעי של המילה ישראל שהיא ר', כי אות ר"ש בכתוב מלא היא אותיות ש"ר...

מבן חמש ועשרים שנה יבוא לצבוא צבא וכו' ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה ולא יעבוד עוד (ה, כד-כה)

הרח"ק בעל ה"האמרי חיים" מויז'ניץ זי"ע היה אומר: לכל תאורה זמן משלה – בילדותו אוהב האדם ממתקים, משחקים וכדומה, משמתכנר – חפץ הוא בממון, אולם משמגיע לשנות הזקנה, כמלות כל תאוותיו – מלבד תאות הכבוד, שמקורה בגאווה... וזה שנאמר בכתוב (במדבר ח.כה) "ומבן חמישים שנה (שנות הזקנה) ישוב מצבא העבודה", אין הוא צריך עוד כל כך עבודה קשה לכבוש יצרו כמו בשנותיו הקודמות, אבל "ולא" – להגיע למידת ענוה, לדעת שהוא אפס ו"אין", על זה "יעבוד עוד", צריכים גם אז לעבוד ולהזהר...

וכי תבואו מלחמה בארצכם (י, ט)

בספר "אגרא דכלה" להרח"ק בעל ה"בני יששכר" מדינוב זי"ע מדקדק, מפני מה נכתב חסר למ"ד, שהיה צריך לכתוב "וכי תבואו ל'מלחמה"? אלא באמת איך אפשר שיהיה מלחמה בארצנו, והרי הכטיה השי"ת אפילו חרב של שלום לא תעבור בארצנו? (תענית כב.).

אך זה יהיה אם יתבטלו ח"ו מלימוד התורה. וזה רמז חסרון הלמ"ד, שהמלחמה תהיה בארצכם אם יחסר מכם הלמ"ד – לימוד התורה, ובאם יהיה ביניכם לימוד התורה, מובטח להם שאין שטן ואין פגע רע!...

אלדד ומידד מתנבאים במחנה (יא, כז)

חז"ל דרשו (סנהדרין יז). שהיו מתנבאים משה מת יהושע מכנים את ישראל. וצריך ביאור היכן רמזו דבר זה בתורה, דליכא מידי בדברי חז"ל דלא רמזו באורייתא, ומדיכין הוציאו חז"ל דרשתם? אלא מסביר הגה"ק בעל ה"חננו" התורה" זי"ע – הנה ראשי תיבות מאלו התיבות: משה מת יהושע מכנים, הוא "ממ"ם". והנה בלית משה כתיב (שמות כז.) "כי מן המים משיתיהו", ואם נוריד את האות נון מתיבת "מן" ואת האות ה"א מתיבת "המים", ישאר אותיות "ממים". וזהו הפירוש מתנבאים במחנה, "מן נ"ח" היינו למחות הנו"ן וה"א. זה היה נבואתם, למחות את הנו"ן וה"א מתיבת "מן המים" וישאר ממ"ם, שזה מורה: משה מת יהושע מכנים...

דבר מעניין מאד אמר המקובל האלוף הרמ"ע מפאנו זי"ע – הגמרא במסכת חגיגה (דף ג.) מביאה מעשה שהיו שני תלמידים בשכונתו של רבי, שהיו אילמים, והשתתפו בשיעורים של רבי, וכשרבי ראה אותם בצערם התפלל עליהם וריפא אותם. והנה שני אילמים אלה חזרו בגלגול של אלדד ומידד, שהרי שתי האותיות הראשונות של אלדד הוא "א-ל" ושתי האותיות הראשונות של מידד הוא "מי". – יחד יוצא המילה "אלמי". והם אותם "תרי אלמי", והתיקון שלהם היה להיות אילמים מכיון שדיברו שלא לצורך... – ומי יעמוד בסוד קדושים...

והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה (יב, ג)

מפרש הגה"ק החיד"א זי"ע בספרו "כסא רחמים": דהנה ישנם ג' ענוים: אברהם משה ודוד. אברהם אבינו אמר "ואנכי עפר ואפר" (בראשית יח. כז). דוד המלך אמר "ואנכי תולעת ולא איש" (תהילים כב. ז). משה רבינו אמר "ונחננו מה" (שמות מז. ח). וכשנעניין בדבר, נראה שמשה היה העניו ביותר גדול שבהם, כי אברהם אבינו לכל הפחות השוע עצמו לאפר, ודוד השוע עצמו לתולעת, מה שאין כן משה אמר "ונחננו מה" שנחשב כלא היה. והנה ראשי תיבות של משה אברהם דוד הוא מא"ד, וזהו שאמר הכתוב: והאיש משה עניו מא"ד – שהיה העניו ביותר גדול שבהם...